

Nr 113

Utlåtande i anledning av motioner angående åtgärder mot narkotikamissbruket.

(3:e avd.)

I detta utlåtande behandlar utskottet

dels de likalydande motionerna I: 222 av herr Bengtson m. fl. och II: 251 av herr Hedlund m. fl. i vad avser hemställan

att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare åtgärder på det internationella planet för att åstadkomma en effektiv begränsning av tillverkningen av narkotika och därmed jämställda preparat med sikte på en internationell kvantitetskontroll,

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en statlig upplysningskampanj om narkotika och om att tillkomsten av aktionsgrupper mot narkotika och andra gifter stimuleras i varje län,

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att berörda myndigheter stimuleras att effektivisera vården av narkotikamissbrukare,

4. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av narkotikapolisens organisation,

5. att ett centralt register för dataregistrering av läkemedelsrecept upprättas,

6. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om parlamentarisk utredning med uppgift att skyndsamt framlägga förslag om åtgärder för att stoppa narkotikamissbruket,

7. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att forskning kring narkotikamissbruket stimuleras,

dels de likalydande motionerna I: 225 av herr Dahlén m. fl. och II: 284 av herr Wedén m. fl. i vad avser hemställan

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. att en parlamentarisk beredning tillsättes med uppgift att

a. med ledning av narkomanvårdskommitténs omfattande utredningsmaterial skyndsamt framlägga förslag till de ytterligare åtgärder mot narkotikamissbruket som på kort sikt kan anses påkallade,

b. framlägga förslag till den närmare utformningen av den svenska narkotikapolitiken på sikt när det gäller vården av narkotikamissbrukare, påföljdssystemet, förebyggande åtgärder samt forskning,

2. att staten genom bidrag till kostnaderna främjar tillkomsten av öppna narkomanvårdskliniker av den typ som skisserats i motionerna, även för äldre, till en början lämpligen som försöksverksamhet i några storstadsområden, samt att förslag om detta förelägges riksdagen,

3. att förslag om registrering av alla recept på beroendeframkallande medel samt databehandling av sådana recept i enlighet med narkomanvårdskommitténs förslag i dess betänkande SOU 1967: 41 föreläggs riksdagen,

dels de likalydande motionerna I: 373 av herr Virgin m. fl. och II: 430 av herr Holmberg m. fl. i vad avser hemställan

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående kriminalvårdens narkotikaproblem,

dels de likalydande motionerna I: 577 av fröken Stenberg och herr Lundström samt II: 654 av herrar Nordstrandh och Petersson i Gäddvik vari hemställts

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag om statsbidrag till inrättande vid Umeå lasarett av en klinik för alkohol- och läkemedelsmissbrukare,

dels motionen II: 60 av herr Björck i Nässjö vari hemställts

att riksdagen måtte

1. hos Kungl. Maj:t hemställa om en parlamentarisk utredning i syfte att följa upp narkomanvårdskommitténs arbete,

2. uttala att Kungl. Maj:t ger skolöverstyrelsen i uppdrag att intensifiera narkotikainformationen i skolorna,

3. uttala att Kungl. Maj:t måtte ge skolöverstyrelsen i uppdrag att tillhandahålla ungdomsorganisationer material för narkotikainformation,

4. uttala att Kungl. Maj:t måtte ge socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med representanter för sjuk- och socialvårdshuvudmännen utarbeta principiella rekommendationer för narkomanvården samt angående omdisponeringar av befintliga och planerade vårdresurser och utarbeta alternativa vårdformer för såväl klinisk vård som eftervård i drogfri miljö,

dels motionen II: 630 av herrar Johansson i Skärstad och Mattsson vari hemställts

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidgad information, företrädesvis inom skolan, i narkotikafrågan.

Utskottet

1968 års riksdag (prop. 1968: 7, SU 37) yttrade sig över framlagda riktlinjer för organisationen av vården av narkotikamissbrukare. Riksdagen antog vidare (prop. 1968: 7, 2LU 1) förslag till narkotikastrafflag och förslag om straffen för

smuggling av narkotika och om kontroll beträffande införsel av och handel med injektionssprutor och kanyler, m. m. Riksdagen behandlade vidare (SU 1968: 8) informationen i skolorna om narkotika och (SU 1968: 41) bl. a. forskningsresurserna.

1969 års riksdag har antagit (prop. 1969:5, 1LU 16) förslag till lag om telefonavlyssning angående grovt narkotikabrott m. m. samt (prop. 1969: 13, 2LU 7) lagförslag om höjda straffsatser för grovt narkotikabrott och för grov varusmuggling som gällt narkotika, m. m.

Riksdagen har vidare (prop. 1969: 105, bil. 4, SU 75) för upplysningsverksamhet i narkotikafrågor anvisat ett reservationsanslag av 1 000 000 kr. på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Förslag till ändring i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall har hänvisats till andra lagutskottet (prop. 1969: 111, 2LU 59).

I det vid propositionen nr 111 fogade statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 mars 1969 redovisar departementschefen olika åtgärder för att komma till rätta med narkotikamissbruket och de problem som här möter.

De förebyggande åtgärder som erfordras för att hejda narkotikamissbrukets spridning måste täcka flera skilda områden. Tillkomsten av ett särskilt samarbetsorgan torde kraftigt öka möjligheterna till samordnade och effektiva insatser.

I samarbetsorganets arbete har *informationsfrågorna* hittills fått prioritet. Ett sakligt underbyggt material med fakta om narkotika kommer att stå till förfogande. Åtgärder har vidtagits för att upplysningsarbetet genom skilda kanaler, inte minst skolorna och Sveriges Radio, och i samverkan med olika organisationer skall kunna nå ut till allmänheten och särskilt ungdomen. Statliga medel för verksamheten har anvisats på tilläggsstat och kan även disponeras från anslaget för hälsovårdsupplysning. Möjlighet till stöd genom bidrag från allmänna arvsfonden torde också föreligga.

I de nu föreliggande motionerna I:222 och II: 251, II: 60 samt II: 630 läggs fram förslag som syftar till en ökad information.

Utskottet ansluter sig till de bedömningar som gjorts i motionerna om vikten av en vidgad, objektiv information i narkotikafrågorna. De åtgärder som vidtagits och som planeras har dock en sådan omfattning och inriktning att motionernas syften i denna del nu får anses så tillgodosedda att någon riksdagens åtgärd inte är erforderlig.

En riksomfattande aktion för *bekämpning av narkotikabrottsligheten* har satts i gång och snabbt gett påtagliga resultat. Tillgången till narkotika på den illegala marknaden uppges ha sjunkit avsevärt.

Förslaget i motionerna I: 222 och II: 251 om en översyn genom statskontorets försorg av polisens arbets sätt i dessa fall är mot bakgrund av rikspolisstyrelsens befogenheter och det sätt på vilket dessa utövas inte motiverat. I den mån förslaget avser möjligheterna till husrannsakan hänvisar utskottet till andra lagutskottets utlåtande år 1969, nr 7 (s. 17), och riksdagens beslut i anledning därav.

Narkomanvårdskommitténs förslag om *registrering av recept* på beroendeframkallande medel togs upp i motioner till 1968 års riksdag som avtog en sådan hemställan i enlighet med utskottets enhälliga utlåtande (SU 1968: 37, s. 3), där utskottet inte fann övervägande skäl tala för en sådan verksamhet. Utskottet anslöt sig därigenom till vad departementschefen anfört (prop. 1968: 7, s. 104).

Utskottet har inte funnit att i motionerna I: 222 och II: 251 samt I: 225 och II: 284 anförts några skäl som kan föranleda till ett ändrat ståndpunktstagande och avstyrker därför det i dessa motioner nu återupptagna förslaget angående registrering av recept. Skulle ytterligare material presenteras får frågan tas upp på nytt.

Vikten av en *internationell kontroll* har efter bl. a. svenskt initiativ fått ett nytt uttryck i de av Förenta Nationernas narkotikakommission antagna resolutionerna med rekommendation om tillämpning av kontrollåtgärder beträffande bl. a. LSD och de sex centralstimulerande ämnen som i Sverige anses som särskilt farliga.

Mot bakgrund av den aktivitet som från svensk sida utvecklas på det internationella området har utskottet funnit att någon riksdagens anhållan om ytterligare åtgärder enligt förslaget i motionerna I: 222 och II: 251 inte är erforderlig. Motionernas syfte får anses tillgodosett.

Riktlinjer för *vård och behandling* av narkotikamissbrukare drogs upp genom statsmakternas beslut vid 1968 års riksdag (prop. 1968: 7, SU 37) och har fått ytterligare uttryck genom vad departementschefen anfört i propositionen nr 111 (s. 20—22) till innevarande års riksdag. Enighet råder om att vården och behandlingen bör byggas upp som en vårdkedja omfattande uppsökande verksamhet — öppen vård — slutna vård — eftervård. Socialnämndernas *ansvar* för en aktiv, uppsökande verksamhet har klarlagts. Det har vidare lagts fast att ansvaret för den öppna vården faller på sjukvårdshuvudmännen beträffande såväl anordningar inom psykiatrisk sjukvård som vid sidan därav inrättade vårdcentraler — även i de fall då driften av centralerna enligt avtal uppdras åt primärkommunal myndighet. Sjukvårdshuvudmännen svarar vidare för den slutna vården på psykiatrisk klinik för intensiv medicinsk behandling och för att behandlingshem med terapi, arbete och utbildning anordnas i erforderlig utsträckning av huvudmännen eller av andra enligt avtal. Ansvaret för en stödjande och differentierad eftervård — t. ex. genom tillsyn, placering i ungdomshem, familjevård eller i inackorderingshem — vilar i första hand på socialnämnderna som på detta område liksom beträffande den uppsökande verksamheten har att ta initiativ till erforderligt samarbete.

Socialstyrelsen har pekat på *behovet av ökade vårdresurser*. Samråd med de tre största städerna, landstingsförbundet och kommunförbundet samt regionala konferenser har anordnats i syfte att få fram realistiska och snabba åtgärder beträffande inte blott förebyggande insatser utan även vård och behandling. Styrelsens aktivitet syftar bl. a. till att få en kartläggning och en planering för ökade vårdresurser.

I motionerna I: 222 och II: 251 föreslås riksdagen anhålla att berörda myndigheter stimuleras att effektivisera vården av narkotikamissbrukare.

De refererade åtgärderna har vidtagits i det syfte som motionerna anger. Socialstyrelsen har anfört att denna verksamhet kommer att intensifieras och erinrat om att i sammanhanget måste uppmärksammas betydelsen av en integrerad hälso-, sjuk- och socialvård. Utskottet ansluter sig till denna även i motionerna upptagna mening. Med hänsyn till vidtagna åtgärder, till att ansvaret för vårdresurserna och deras samordning nu får anses klarlagt och till de förslag som läggs fram om ändring i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall får dock motionärernas syfte anses tillgodosett även utan föreslagen riksdagens åtgärd.

Syftet att stimulera en snabb ökning av vårdresurserna hos sjukvårdens och socialvårdens huvudmän, vilka som nämnts har ansvaret för verksamheten, tillgodoses tills vidare även med *statligt ekonomiskt stöd*.

Inom den öppna vården kan i angivet syfte särskilt statsbidrag utgå till driften av sådan vårdcentral som huvudsakligen är avsedd för narkotikamissbrukare under 25 år. Bidrag utgår med 75 % av de godkända kostnaderna för verksamheten enligt grunderna för bidrag till kommunala alkoholpolikliniker (SFS 1954:431, ändrad senast 1968: 306). Bidrag utgår vidare som anordnings- och driftbidrag för behandlingshem och inackorderingshem enligt grunderna för stödet till erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Anordningsbidrag utgör högst 10 000 kr. eller i särskilda fall 15 000 kr. för vårdplats (SFS 1957: 144, ändrad senast 1966: 211). Driftbidrag utgår med högst 75 % av styrkta nettokostnader enligt de grunder som gäller för motsvarande bidrag inom nykterhetsvården (SFS 1955: 426, ändrad senast 1968: 304). De nämnda bidragen beviljas av Kungl. Maj:t (k. br. 28/5 1968). Vidare fördelar socialstyrelsen (k. br. 28/5 1968) bidrag till organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare samt för viss konvalescentvård för narkotikamissbrukare. Anslag för dessa ändamål för nästa budgetår har anvisats enligt utskottets utlåtande nr 5.

I motionerna I: 225 och II: 284 förordas att staten genom bidrag skulle främja tillkomsten av vårdcentraler även för äldre av den typ som inrättats vid Maria-kliniken i Stockholm för unga missbrukare samt med möjlighet till socialkurativ eftervård och uppsökande verksamhet.

Utskottet erinrar om att statsbidrag numera kan utgå för vårdcentraler även vid en mindre beläggning med äldre narkotikamissbrukare. Det krävs nu inte heller för bidrag att de erforderliga akutvårdplatserna anordnas i direkt anslutning till vårdcentralen. Motionernas syfte är därmed delvis tillgodosett. Utskottet vill dock i detta sammanhang aktualisera en sådan i huvudsak redovisningsmässig översyn av statsbidragsreglerna som skulle medverka till en enklare tillämpning av bidragssystemet och förutsätter att en sådan översyn kommer till stånd.

Förslaget i motionerna I: 577 och II: 654 syftar till statsbidrag till inrättande vid Umeå lasarett av en klinik för alkohol- och läkemedelsmissbrukare. Förslaget grundas på meningen att gemensamma kliniker bör stödjas där underlaget inte är

tillräckligt för skilda kliniker och att ett ekonomiskt stöd till landstingen för dessa är erforderligt.

Enligt utskottets mening bör den aktualiserade frågan kunna lösas av sjukvårdshuvudmannen och i fråga om öppen vård inom de statsbidragsmöjligheter som generellt står till buds. Ett särskilt beslut för bidrag avseende visst lasarett bör inte fattas av riksdagen.

Enligt uppgifter som utskottet inhämtat pågår inom landet ett inte oväsentligt arbete med forskning angående narkotikamissbrukets natur och om botemedlen. I motionerna I: 222 och II: 251 föreslås riksdagen besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om att forskning kring narkotikamissbruket stimuleras. Bl. a. understryks vikten av att klarlägga missbrukets omfattning och att analysera hur spridningen ägt rum.

Förutom biologiska studier och forskning kring sjukdomsbild och behandling har forskning inriktats på även psykologiska och sociala studier av narkotikamissbruket. Socialstyrelsens nämnda intensifierade insatser syftar till en allmän kartläggning som torde vara värdefull även som grund för fortsatta forskningsinsatser. Narkomanvårdskommitténs slutbetänkande som väntas föreligga inom kort kommer att innehålla en närmare redogörelse för hittills vunna erfarenheter angående metoderna för vård och behandling av narkotikamissbrukare.

Utskottet delar motionärernas mening om vikten av en fortsatt och utvidgad forskning. Utskottet har anledning förutsätta såväl att dessa forskningsuppgifter kommer att intressera ett större antal forskare som att de statliga myndigheterna tar fortsatta initiativ i sådant syfte. Med hänsyn därtill och till att Kungl. Maj:t även på detta område förutsätts ta de initiativ som i sådant hänseende är möjliga och lämpliga får motionärernas syfte anses tillgodosett även utan ett föreslaget riksdagens beslut.

Förslag om ytterligare utredningar m. m. har lagts fram i flera motioner. Sålunda föreslås riksdagen i motionerna I: 222 och II: 251 anhålla om en parlamentarisk utredning med uppgift att skyndsamt framlägga förslag om åtgärder för att stoppa narkotikamissbruket. I motionerna I: 225 och II: 284 förordas en parlamentarisk beredning med nämnd inriktning såvitt avser åtgärder på kort sikt och därutöver med uppgifter rörande den svenska narkotikapolitiken på längre sikt. Slutligen föreslås i motionen II: 60 riksdagen begära en parlamentarisk utredning i syfte att följa upp narkomanvårdskommitténs arbete.

Utskottet vill i detta sammanhang med tillfredsställelse notera den parlamentariska enighet som visats i tidigare riksdagsbehandling samt genom Kungl. Maj:ts åtgärder och nu föreliggande motionsförslag. Uppslutningen kring målet att med all kraft hejda och tränga tillbaka det oroande narkotikamissbruket har varit fullständig. Ett i andra sammanhang åberopat skäl för parlamentariska utredningar eller beredningar, nämligen att skapa förankring för åtgärder som kan utgå från skilda värderingar, gör sig i detta sammanhang sålunda inte gällande.

Den nämnda enigheten och insikten om att vissa positiva uppgifter inte får ge anledning till minskade ansträngningar leder till enighet även i fråga om behovet

av fortsatta samordnade och kraftiga samhälleliga insatser. Det arbete som läggs ner i de berörda centrala ämbetsverken, inom narkomanvårdskommittén och det nämnda särskilda samarbetsorganet måste därför föras vidare mot de mål som även de nämnda motionsyrkandena speglar. Utskottet har dock inte övertygats om att en parlamentarisk utredning eller beredning nu vore det lämpligaste sättet att nå dessa inte omtvistade mål. De åtgärder som vidtagits efter bedömningar inom förvaltningsmyndigheterna och samarbetsorganet samt av statsmakterna i övrigt har hittills visat sig effektiva. Dessa åtgärder har också fått en inriktning som tjänar syftet att engagera de landstingskommunala och primärkommunala myndigheterna samt ungdomsorganisationer och andra frivilliga krafter och på detta sätt gett den bredd åt kampen mot narkotikan som torde ha varit ett av motionärernas mål. Motionernas yttersta syfte får därför anses tillgodosett inom ramen för nuvarande ordning.

De vidtagna åtgärderna innebär även att syftet med förslaget i motionen II: 60 om ett *särskilt uppdrag till socialstyrelsen* att utarbeta principiella rekommendationer blivit i allt väsentligt tillgodosett.

Slutligen har i motionerna I: 373 och II: 430 föreslagits en utredning om *kriminalvårdens narkotikaproblem*.

Kriminalvårdsstyrelsen har fått representation i samordningsorganet. Innevarande års riksdag har (SU 2) fattat beslut som ger ökade resurser för kriminalvården på detta område såväl rent personellt som genom styrelsens ökade utredningskapacitet.

Utskottet delar den i motionerna anförda meningen att kriminalvårdens narkotikaproblem förtjänar uppmärksamhet. Utskottet förutsätter dock att erforderliga åtgärder initieras utan en särskild utredning.

Allmänt sett råder enighet om att narkotikamissbruket måste bekämpas med kraft och med hjälp av omedelbara, effektiva och samordnade åtgärder från samhällets sida. Enighet råder också om att fortsatta ansträngningar är nödvändiga för att skapa ökade och förbättrade resurser för vård och behandling av narkotikamissbrukare. Utskottet förordar att vad sålunda och i övrigt anförts om uppslutningen kring de gemensamma målen ges Kungl. Maj:t till kännasom riksdagens mening.

Utskottet hemställer

1. beträffande åtgärder mot narkotikamissbruket i vad de ej behandlas under 2—12 att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till kännas vad utskottet anför,
2. beträffande informationsfrågorna att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251, II: 60 samt II: 630, de tre förstnämnda såvitt nu är i fråga,
3. beträffande en översyn av polisens arbetssätt m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251 såvitt nu är i fråga,

4. beträffande registrering av recept att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251 samt I: 225 och II: 284, samtliga såvitt nu är i fråga,

5. beträffande internationell kontroll att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251 såvitt nu är i fråga,

6. beträffande stimulans för en effektiviserad vård att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251 såvitt nu är i fråga,

7. beträffande statsbidrag till driften av vårdcentraler att riksdagen avslår motionerna I: 225 och II: 284 såvitt nu är i fråga,

8. beträffande statsbidrag till en klinik för alkohol- och läkemedelsmissbrukare vid Umeå lasarett att riksdagen avslår motionerna I: 577 och II: 654,

9. beträffande forskning att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251 såvitt nu är i fråga,

10. beträffande parlamentarisk utredning m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 222 och II: 251, I: 225 och II: 284 samt II: 60, samtliga såvitt nu är i fråga,

11. beträffande uppdrag till socialstyrelsen angående principiella rekommendationer att riksdagen avslår motionen II: 60 såvitt nu är i fråga,

12. beträffande utredning om kriminalvårdens narkotikaproblem att riksdagen avslår motionerna I: 373 och II: 430 såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 20 maj 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Birger Andersson (s), Rikard Svensson (s), Axel Andersson (fp), Virgin (m), Bertil Petersson (s), Per Jacobsson (fp), Bengt Gustavsson (s), Bengtson (cp), Rönberg (s), Wååg (s), Eric Peterson (fp), Björk (s), Erik Svensson (s), Strandberg (m) och fru Elvy Olsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Bohman (m), Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Bergman (s), Mattsson (cp), Johansson i Norrköping (s), Alemyr (s), Andersson i Knäred (cp), Svanberg (s), fröken Ljungberg (m), herrar Dahlgren (cp), Gustavsson i Ängelholm (s), Mundebo (fp) och Westberg i Ljusdal (fp).